

Loke – Odensson eller Laufeysson, far eller ungarl?

Lokes familjeförhållanden i *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios

Marjo Liukku

Kandidatavhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk- och kommunikationsstudier

2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos: Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä: Marjo Liukku	
Työn nimi: Loke – Odensson eller Laufeysson, far eller ungarl? – Lokes familjeförhållanden i <i>Thor</i> -filmtrilogin av Marvel Studios.	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Työn laji: Kandidaatintutkielma
Aika: Kesäkuu 2021	Sivumäärä: 31
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tutkielmani tavoitteena on selvittää, minkälaiset perhesuhteet Loki-hahmolla (ruots. Loke) on jumaliin Thor, Odin, Frigg ja Hel, jättiläiseen Laufey, Fenris-suteen (ruots. Fenresulven) ja Sleipner-hevoseen Marvel Studios -yhtiön <i>Thor</i>-elokuviissa. Lisäksi tutkin, miten Lokin perhesuhteiden presentaatio <i>Thor</i>-elokuviissa eroaa <i>Snorrin Eddan</i> luomasta presentaatiosta. Sisällönanalyysia apuna käyttäen analysoin Lokin perhesuhteita elokuviissa <i>Thor</i> (2011), <i>Thor: the Dark World</i> (2013) ja <i>Thor: Ragnarok</i> (2017) ja vertasin elokuvien esittämiä presentaatioita <i>Snorrin Eddan</i> esittämiin Lokin perhesuhteisiin pohjoismaisessa mytologiassa. Tutkimuksen teoreettisina viitekehyksinä toimivat laaja tekstikäsitys ja pohjoismainen mytologia. Aikaisemmin Loki-hahmoa ovat tutkineet Anna Birgitta Rooth ja Uzma Khalil. Rooth (1961) on tutkinut hahmoa laajasti eri myyteissä, kun taas Khalil (2016) on analysoinut Loken sanavalintoja ja ilmauksia <i>Thor</i>-elokuviissa.</p> <p>Tutkimukseni tulosten mukaan Lokin perhesuhteiden presentaatio <i>Thor</i>-elokuviissa eroaa Lokin perhesuhteista pohjoismaisessa mytologiassa. Elokuvat esittelevät Lokin biologisen vanhemman Laufeyn, mutta ovat muuttaneet tämän sukupuolen naisesta mieheksi mytologiaan verrattuna (Sturlasson, 2015). Elokuviissa Loki on adoptoitu Odinin, Friggan ja Thorin perheeseen. Mytologiassa Loki asuu jumalten luona, mutta he eivät ole toisiinsa (Sturlasson, 2015). Lokin suhde Odiniin on kuitenkin mystinen. Elokuviissa jumalatar Hel esitetään Lokin sisarena. Lokin suhdetta Fenris-suteen ja Sleipner-hevoseen ei elokuviissa esitetä. Mytologiassa Hel, Fenris-susi ja Sleipner ovat Lokin jälkeläisiä (Sturlasson, 2015).</p>	
Asiasanat: Loke, nordisk mytologi, Edda, innehållsanalys, textbegrepp	

Säilytyspaikka: JYX

Innehåll

1 Inledning	5
2 Mål, material och metod	6
2.1 Mål	6
2.2 Metod	7
2.3 Material	9
2.3.1 Thor-filmtrilogin	9
2.3.2 Snorres Edda	10
3 Tidigare undersökningar om Loke	11
3.1 Rooths undersökning	11
3.2 Khalis analys	13
4 Teoretiska utgångspunkter	14
4.1 Det vidare textbegreppet	14
4.2 Den nordiska mytologin	15
5 Analys och resultat	17
5.1 Lokes föräldrar	18
5.1.1 Lokes familjeförhållande till Oden	19
5.1.2 Lokes familjeförhållande till Frigg	21
5.1.3 Lokes familjeförhållande till Laufey	22
5.2 Lokes syskon	23
5.2.1 Lokes familjeförhållande till Thor	23
5.2.2 Lokes familjeförhållande till Hel	25
5.3 Lokes barn	25
6 Sammanfattande diskussion	27
Litteratur	29
Sekundärlitteratur	31

1 Inledning

Fast den nordiska mytologin blev bekant först i studierna blev jag intresserad av den på riktigt för första gången när jag tittade på *Thor*-filmerna (Marvel Studios, 2011, 2013, 2017). För att förstå handlingarna bättre började jag ta reda på vem de olika figurerna var i den nordiska mytologin och vad deras förhållande till varandra var. Jag upptäckte att det finns ganska betydliga skillnader mellan mytologin och filmerna när det gäller förhållanden mellan de olika figurerna. Det väckte frågan hurdan uppfattning av mytologin och dess figurer människorna får när de tittar på filmerna. Jag ville ta reda på det på perspektivet hos figuren Loke.

Figuren Loke har tidigare forskats av Anna Birgitta Rooth ja Uzma Khalil. Rooth har betraktat olika myter och försökt redogöra för hurdan karaktär Loke har i dem. Hon har också jämfört figuren Loke med andra mytologiska figurer från andra mytologier såsom det finska nationaleposet *Kalevala*. Hon har kommit till en slutsats att inte alla myter visar autentiska karaktärsdrag för Loke utan de har blivit påverkade av myter och traditioner utanför Skandinavien. (Rooth, 1961.) Khalil har analyserat två scener från *Thor*-filmen för att redogöra för hur Loke utnyttjar sina ordval och uttryck för att manipulera andra.

Studium av Loke är intressant på grund av hans egenartade natur och personlighet som är svåra att tolka och definiera. Min undersökning kommer att vara den första undersökning om Loke som är gjord vid Jyväskylä universitet. Ytterligare är det intressant att undersöka hur den nordiska mytologin utnyttjas i dagens underhållningsindustri, vilka delar man tar till sig i mytologin och hur starka eller lösa kopplingarna till mytologin är. Efter att ha läst min undersökning kommer läsaren att veta hurdana familjeförhållanden det finns i den nordiska mytologin och skilja på likheter och skillnader i Lokes familjeförhållanden mellan *Thor*-filmerna och den nordiska mytologin. Samtidigt vill jag poängtera hur viktigt det är att granska informationen man får från filmerna innan man betraktar den som faktum. Informationen i filmerna kan skilja sig betydligt från det ursprungliga faktumet.

I det följande kapitlet presenterar jag målet av den här undersökningen vad jag kommer att undersöka, varför jag har valt just Lokes perspektiv för att undersöka familjeförhållanden i filmerna och varför jag tar upp just de valda förhållandena. I kapitel 2 presenterar jag också metoden och materialet av min undersökning. I det tredje kapitlet presenterar jag hur man har forskat Loke och hans förhållanden förut. I det fjärde kapitlet definierar jag det vidare

textbegreppet och den nordiska mytologin vilka är teoretiska utgångspunkter i den här undersökningen. I kapitel 5 presenterar jag mina resultat av analysen och till slut i kapitel 6 sammanfattar jag hela undersökningen och diskuterar hur man skulle kunna forska i det här ämnet vidare.

2 Mål, material och metod

I det här kapitlet presenterar jag målet, materialet och metoden av min undersökning. I avsnitt 2.1 presenterar jag forskningsfrågorna och argumenterar för valet av studieobjekt. I det andra avsnittet 2.2 presenterar jag metoden, argumenterar varför innehållsanalys är en lämplig metod och beskriver hur jag har gjort analysen. I det sista avsnittet 2.3 presenterar jag materialet som består av tre *Thor*-filmer producerad av Marvel Studios och *Snorres Edda*.

2.1 Mål

Mitt mål med den här undersökningen är att redogöra för hurdana familjeförhållanden figuren Loke från den nordiska mytologin har i *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios. I den nordiska mytologin är Loke en gud som bor hos andra gudar i Asgård och hjälper dem men brukar också roa sig på deras bekostnad (Egerkrans, 2017; Sørensen, 1998). Vem Loke är presenteras närmare i kapitel 3. Min undersökning fokuserar på Lokes familjeförhållande till gudarna Thor, Oden, Frigg och Hel, jätten Laufey, vargen Fenris och hästen Sleipner. Målet med undersökningen är inte att undersöka djupare nivåer av förhållandena, hur nära och kära förhållanden Loke har, utan att ta reda på vilka som är Lokes föräldrar, syskon och barn. Jag vill ta reda på om det finns likheter och skillnader i Lokes familjeförhållanden mellan den nordiska mytologin och *Thor*-trilogin. Mina forskningsfrågor är följande:

1. Hur skiljer sig presentationen av Lokes familjeförhållanden i *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios från presentationen av Lokes familjeförhållanden i den nordiska mytologin såsom de beskrivs i *Snorres Edda*?
2. Hurdana familjeförhållanden har figuren Loke från den nordiska mytologin till gudarna Thor, Oden, Frigg och Hel, frostjätten Laufey, vargen Fenris och hästen Sleipner i *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios?

Jag har valt figuren Loke som mitt studieobjekt eftersom det var Lokes familjeförhållanden till de andra figurerna som väckte min uppmärksamhet när jag tittade på *Thor*-filmerna för första gången. Efter en snabb informationssökning märkte jag att filmerna har ändrat Lokes familjeförhållanden till andra figurer från den nordiska mytologin vilket väckte mitt intresse att forska i presentationen av Lokes familjeförhållanden närmare. Ytterligare är studium av Loke

intressant på grund av hans egenartade natur och personlighet som är svåra att tolka och definiera. Jag anser också att Loke är en intressant och kryptisk figur på grund av sina handlingar och sin personlighet. Man kan inte begripa när man kan lita på honom och vad han kommer att göra härnäst.

Varför har jag valt just de ovannämnda förhållandena för min undersökning? Gudarna Tor, Oden och Loke är centrala figurer inte bara i *Thor*-filmer utan också i den nordiska mytologin. Namnen av filmtitlarna berättar oss att Thor är i huvudrollen. Därför anser jag att det är viktigt att undersöka familjeförhållandet mellan Loke och Thor. Som jag har konstaterat ovan var det Lokes familjeförhållanden som väckte min uppmärksamhet att undersöka presentationerna i filmerna i första hand och de förhållandena var Lokes förhållanden till Oden, Frigg, Laufey, Hel och Fenris. Därför tar jag de figurerna med i min undersökning. Fast hästen Sleipner inte är så synlig i filmerna finns det en myt om Loke och Sleipners födelse i den nordiska mytologin (Sturlasson, 2015). Andra förhållanden som Loke har i *Thor*-trilogin har jag lämnat bort från analysen eftersom jag inte anser dem relevanta när det gäller Lokes familjeförhållanden. Vid redogörelsen av metoden i följande avsnitt berättar jag närmare om vilka delar av *Snorres Edda* jag har granskat i den här undersökningen.

2.2 Metod

Jag gör en kvalitativ och tvärvetenskaplig undersökning där jag bekantar mig med den nordiska mytologin, särskilt gudarna i *Snorres Edda*, och filmkulturen. Metoden i den här undersökningen är innehållsanalys som lämpar sig för olika skriftliga, visuella och hörbara material. Innehållsanalys betraktar text och dess betydelser. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Jag anser att innehållsanalys är en lämplig metod för min undersökning som har audiovisuellt material. I avsnitt 4.1 presenterar jag varför film räknas som text och i avsnitt 2.3. presenterar jag materialet närmare. Syftet med den här metoden är att samla ihop erforderligt material och bilda en fullständig bild av informationen som materialet ger. Innehållsanalys som metod har ändå fått kritik mot bristande slutsatser. Forskarna som har använt innehållsanalys i sina undersökningar har beskrivit och betraktat materialet noggrant och vitt men presenterat material som resultat utan att ha dragit uttömmande slutsatser. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) För att undvika det här fenomenet i min undersökning tar jag teorin med i analysen. Min undersökning ligger någonstans mellan induktiv (datastyrd) innehållsanalys och deduktiv (teoristyrd)

innehållsanalys. Den heter abduktiv (teoristyrande, fi. teoriaohjaava) innehållsanalys. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Härnäst redogör jag för varför metoden är abduktiv genom att beskriva analysens gång.

Jag tittade på filmerna med ursprungliga, engelska röster och svenska undertexter. Först tittade jag på filmerna igenom helt och hållet och valde ut de scener¹ som jag ansåg viktiga och mest relevanta för min analys vilket tyder på den induktiva innehållsanalysen. Från alla tre filmer blev sammanlagt 149 scener utvalda. Efter det tittade jag på de utvalda scenerna igen och gjorde anteckningar med tanke på hur scenerna presenterar och beskriver Lokes familjeförhållanden. Jag analyserade scenerna med hjälp av följande frågor:

- A. Hur tilltalar Loke andra figurerna och hur de andra tilltalar Loke?
- B. Använder figurerna smeknamn eller släktskapsord?
- C. Hur andra figurerna talar om Lokes familjeförhållanden? Till exempel säger andra att Thor och Loke är bröder för varandra?
- D. Finns det någonting annat som ger information om Lokes familjeförhållanden i scenerna?
- E. Vilka familjeförhållanden presenteras inte alls i filmtrilogin?

Jag grupperade resultatet enligt materialet vilket tyder på den induktiva innehållsanalysen fast jag hade valt vilka figurer kommer att vara med i analysen enligt den teoretiska utgångspunkten, alltså den nordiska mytologin, vilket tyder på den deduktiva innehållsanalysen. Efter att jag hade analyserat filmerna reflekterade jag innehållet av filmerna över *Snorres Edda*. I namnregistret i slutet av verket plockade jag ut sidorna där Loke, Tor, Oden, Frigg, Laufey, Hel, Fenresulven och Sleipner förekommer antingen med förutnämnda namn eller med deras andra namn, såsom Lopt, Asator och Allfader. Från de utvalda sidorna utnyttjade jag dem som berättade eller gav en antydning om Lokes förhållanden till Tor, Oden, Frigg, Laufey, Hel, Fenresulven och Sleipner. Därefter jämförde jag presentationerna av Lokes familjeförhållanden mellan filmerna och mytologin för att svara på den första forskningsfrågan. Här gäller det den deduktiva innehållsanalysen.

¹ Lindqvist (2009: 124–125) har definierat scenen på följande sätt: “En scen är beskrivningen av något som utspelas på *en* och *samma plats* under *en sammanhängande tidsperiod*. (...) Samma plats betyder att om man har några personer i en lägenhet och man klipper över till ett annat rum i lägenhet blir det en ny scen. (---) Sammanhängande tidsperiod innebär att om en rollfigur somnar i sin säng på kvällen och vaknar i samma säng morgonen efter blir det en ny scen.”

En utmaning med analysen var det att jag hade sett filmerna flera gånger förut innan jag ens valde mitt ämne för den här undersökningen. Därför hade jag ganska starka förningar redan i början av undersökningen hurdana resultat jag kommer att få vilket möjligtvis har kunnat påverka analysens gång och resultat.

2.3 Material

Materialet i min undersökning består av *Thor*-filmtrilogin och *Snorres Edda*. I avsnitt 2.3.1 presenterar jag filmerna *Thor*, *Thor: the Dark World* och *Thor: Ragnarok*, som är producerade av Marvel Studios, och argumenterar för valet av materialet. Varför film är ett relevant material för en vetenskaplig undersökning argumenteras för i avsnitt 4.1. vid redogörelse för det vidare textbegreppet. Filmerna är det primära materialet i den här undersökningen. *Snorres Edda*, som är det sekundära materialet, behandlas i avsnitt 2.3.2. Mer om den nordiska mytologin finns i avsnitt 4.2 vid redogörelse för begreppen mytologi och nordisk mytologi.

2.3.1 Thor-filmtrilogin

Jag valde filmerna som mitt material eftersom jag tror att filmerna uppnår en större publik och är mer populära än Marvel-serierna vilka filmerna baserar sig på. Jag själv tittade på filmerna först innan jag bekantade mig med serierna som jag inte har läst så mycket. Den första filmen *Thor* publicerades globalt den 6 maj 2011. Filmen är regisserad av Kenneth Branagh och skriven av Ashley Miller, Zack Stentz och Don Payne. (Marvel, 2019.) Filmen *Thor: the Dark World* publicerades globalt den 8 november 2013. Den är regisserad av Alan Taylor och skriven av Christopher L. Yost, Christopher Markus och Stephen McFeely. (Marvel, 2019.) Den sista delen av trilogin, filmen *Thor: Ragnarok* publicerades globalt den 3 november 2017. Filmen är regisserad av Taika Waititi och skriven av Eric Pearson, Craig Kyle och Christopher L Yost. (Marvel, 2019.)

Figuren Loke uppträder också i andra Marvel-filmerna, *the Avengers* (2012), *Avengers: Infinity War* (2018) och *Avengers: Endgame* (2019), men jag har bestämt mig för att utelämna de här tre filmerna från materialet och analysen. Fast *Thor*-trilogin också hör till Marvel Cinematic Universe handlar trilogin om figurena från den nordiska mytologin medan *Avengers*-filmerna handlar om en större grupp av superhjältar och så kallade evighetsstenar som påverkar

handlingar av alla och livets existens över hela världen. (Marvel, 2020.) På grund av de här anledningarna koncentrerar jag mig på *Thor*-trilogin.

Jag har filmerna som dvd-skivor. Om man tittar på filmerna på television eller via strömningstjänster är det möjligt att svenska undertexter varierar i viss mån. *Thor*-filmerna hör till flera genrekategorier: action, äventyr, science fiction, fantasi, drama och den sista filmen kan räknas också som komedi (Rotten Tomatoes, 2019; IMDb, 2019). I filmerna har vissa namn av figurerna lite annorlunda formulering än vad de har i den nordiska mytologin. *Tor* från mytologin är *Thor* i filmerna och *Fenresulven* från mytologin är *Fenris* i filmerna. När jag syftar på figurerna i filmerna använder jag formuleringen av svenska undertexter på filmerna och när jag syftar på figurerna i mytologin använder jag formuleringen av mytologin.

2.3.2 Snorres Edda

Som sekundärmaterial och som huvudkälla för den nordiska mytologin har jag *Snorres Edda*. *Snorres Edda*, också kallad för *prosaisk Edda* eller *yngre Edda*, är skriven av Snorre Sturlasson omkring år 1220 (Ström, 1985: 5; Honkala, 2000: 57). Den är en av de viktigaste källor för den nordiska mytologin (Honkala, 2000: 189). Den nordiska mytologin är presenterad närmare i avsnitt 4.2. Fast Sturlasson har goda källor för sitt verk är hans tillförlitlighet som återgivare av myterna diskuterad på grund av hans inställning till den förkristna religionen som en förvrängning av den rätta kristna samt eftersom “han är en medeltida boklörd som kombinerar och tillrättalägger sitt material med utgångspunkt från sin tids tankevärld“ (Ström, 1985: 5–6). Ändå tycker jag att *Snorres Edda* är en lämplig källa för avsikt av min undersökning. Mitt sekundärmaterial är från 2015, översatt från isländska till svenska av Karl G. Johansson och Mats Malm. Jag valde den här publikationen, i stället för äldre publikationer, på basis av det lättlästa svenska språket.

Snorres Edda har fyra delar: prolog, Gylfaginning, Skáldskaparmál och Háttatal (Honkala, 2000: 57). I prologen skriver Sturlasson om “de nordiska asarna som människor av trojansk härstamning, vilka under Odens ledning utvandrat från Asien och slagit sig ner i Sigtuna i Svithjod“ (Ström, 1985: 5). Gylfaginning presenterar den gamla gudasagan och berättar om världens skapelse, gudarnas bedrifter och världens undergång (Honkala, 2000: 57; Ström, 1985: 5). I Gylfaginning svarar tre gudar på kungen Gylfes frågor om världen och gudar. Skáldskaparmál består av “en mängd myter och sagor om gudar och forntida hjältar“ (Ström, 1985: 5). Ytterligare förklarar delen språkbruk och uttryckssätt inom den tidens poesi (Ström, 1985: 5). Den sista delen Háttatal är en hyllningsdikt (Honkala, 2000: 57).

3 Tidigare undersökningar om Loke

Loke är en av asagudar i den nordiska mytologin och en säregen sådan (Ström, 1985). Ström (1985) beskriver hans personlighet med följande ord:

I den nordiska gudaförsamlingen är Loke en särling. Över hans väsen och framträdande vilar ingenting av den helighetens nimbus (...) Lokes mytiska personlighet innesluter en egenartad blandning av delvis motstridande egenskaper och karaktärsdrag. Det har visat sig ytterligt svårt att finna en samlande karakteristik av hans komplicerade väsen, att fixera det konstitutiva i hans individualitet. Vad som mest frapperar är det oberäkneliga, det nyckfullt oväntade i hans uppträdande och verksamhet. Loke excellerar i det bisarra, det burleska eller det infama och lömska. (...) Hans oöverlagda och äventyrliga påfund försätter både honom själv och hans omgivning i brydsamma situationer. Men genom list och förslagenhet förstår han i regel att slingra sig ur sina självförvållade trångmål. Hans svekfullhet är notorisk. (...) Tack vare sin rådsnarhet och uppfinningsrikedom kan Loke ofta uppträda som gudarnas sluge rådgivare och hjälpare i nödens stund. (Ström, 1985: 147–148.)

I det här kapitlet redogör jag för hur den här säregna figuren Loke och hans förhållanden har forskats förut. Härnäst presenterar jag undersökningen av Anna Birgitta Rooth och analysen av Uzma Khalil. Rooths undersökning handlar om myter medan Khalil har analyserat dialoger i filmen *Thor*, den första filmen av filmtrilogin.

3.1 Rooths undersökning

I sin undersökning forskar Rooth (1961) i figuren Loke och försöker redogöra för hurdan karaktär Loke har samt jämför Loke i den nordiska mytologin med likartade figurer i andra mytologier, såsom *Louhi* i det finska nationaleposet *Kalevala* och *Kain* och *Lucifer* i *Bibeln*. Som material har Rooth a) texter från *Snorres Edda* av Anne Holtsmark och Jón Helgason samt deras anteckningar, b) samlingar av etnologiska arkiv i Sverige samt motsvarande arkiv i andra skandinaviska länder, och c) material som är insamlade i samband med en undersökning av skapelsemyter av de nordamerikanska indianerna (1961: XIII–XIV).

I sin undersökning har Rooth kommit till en slutsats att inte alla myter men ändå några fall visar den autentiska Loke-figuren. En episod av *Reginsmål*², där Loke lånar Rans³ nät och fångar en gädda som egentligen är en dvärg Anvare i gäddans skepnad, verkar inte vara baserad på ett främmande mönster (Rooth, 1961: 183; Den poetiska Eddan, 1994: 204). Således är det möjligt att den här episoden visar ett autentiskt karaktärsdrag av Loke. Lokes förvandling till sto och förförelse med hingsten är unikt. Den här förvandlingen och födandet av Sleipner kan möjligen betraktas som autentiska karaktärsdrag för Loke. (Rooth, 1961: 183.) Ett fall till gäller Lokes sexuella ambivalens som kan vara ett autentiskt karaktärsdrag av Loke i Lokasenna (alias Lokes träta) (Rooth, 1961: 149). De ovannämnda fallen är bara ett par exempel på fallen där den autentiska Loke kommer fram. De andra myter, som inte ger en autentisk framställning av den fornnordiska Loke-figuren, har blivit påverkade av andra myter och traditioner, såsom av kristna och brittiska material, och inbegriper mönster utifrån Skandinavien. Följaktligen har de inte autentiska karaktärsdrag av den ursprungliga Loke-figuren. (Rooth, 1961.)

Rooth har också betraktat Loke som far till monster. Loke är far till Fenresulven⁴, Hel och flera andra monster enligt Snorres skildring (Rooth, 1961: 162). Däremot nämner Snorre inte Sleipner hos Lokes avkomlingar oavsett myten om att Loke föder Sleipner. Rooth har kommit till en slutsats att Snorre har sammanslagit två Lokes familjer från två olika myter och hans skildring av Loke som far till monster har blivit påverkad av en medeltida klerikal tradition. Följaktligen kan det här konceptet av Loke som far till monster inte heller betraktas som ett autentiskt karaktärsdrag av den ursprungliga Loke-figuren. (Rooth, 1961: 174–175.) Rooth konstaterar också att Loke har avkomlingar med sin fru Sigyn och med jätten Angrboda⁵ och att Lokes föräldrar är Farbaute⁶ och Laufey eller Nál⁷ vilket är ett annat namn för Lokes mor (1961: 173–174).

² I den ursprungliga texten har Rooth (1961: 183) kallat myten för *Reginsmål and the Andvari myth*. Här har jag använt skriftformen från *Den poetiska Eddan* (1993).

³ I den ursprungliga texten används skriftformen *Rán*. För tydlighetens skull använder jag de svenska namn av figurerna som finns i *Snorres Edda* (2015).

⁴ *Fenrisúlfr* i den ursprungliga texten

⁵ *Angrboða* i den ursprungliga texten

⁶ *Fárbauti* i den ursprungliga texten

⁷ *Nál* i den ursprungliga texten

3.2 Khalis analys

Lektorn Uzma Khalil (2016) har undersökt Lokes ordval och uttryck i sin analys *Critical Discourse Analysis of Artful and Political Language of “Loki” in the Movie “Thor”*. Den teoretiska utgångspunkten i analysen är Faircloughs koncept vilketets huvudidé är att de primära ideologierna finns i det osagda. Analysen granskar två scener från den första Thor-filmen. (Khalil, 2016.)

I den första scenen har Loke och Thor en diskussion efter att frostjättarna har lyckats bryta sig in i Asgård och avbrutit Thors kröning. Loke övertygar Thor att den blir kung i sinom tid. Sedan har Loke en lista över tre saker som han håller med Thor om. På det här sättet betonar han väsentlighet av sakerna. Med hjälp av den förflutna upplevelsen, rädslan för ett större anfall och ett hot mot Asgårds säkerhet manipulerar Loke Thor att hämnas frostjättarna. Loke övertygar Thor också om att det finns ingen annan lösning än att trotsa Odens order. I den andra scenen, då Thor befinner sig på jorden, Oden har somnat till Odensömn⁸ och Loke har tagit över tronen, ber Thors krigarevänner Loke om att återföra Thor till Asgård. Lokes status har höjt jämfört med den första scenen i analysen. Genom att använda kontrast mellan Odens sista befallning och sin första befallning och respekt för Oden argumenterar Loke varför Thor inte får återvända till Asgård. I stället vill Loke att de ska koncentrera sig på att skydda Asgård som deras gemensamma mål. (Khalil, 2016.)

Khalis analysen visar hur Loke använder sina ord för att manipulera Thor och sabotera hans liv utan att Thor ens märker det. Ett exempel till på Lokes strategier är att han hänvisar till Oden och använder släktskapsordet far då han vill övertyga någon om något (Khalil, 2016). Fast analysen är lingvistisk beskriver dess resultat hurdant förhållande Loke har till Thor samt till Oden.

⁸ Odensömn är “a coma-like state, to retain mastery over the Odinpower“ (www.marvel.com/characters/odin/in-comics, 2021).

4 Teoretiska utgångspunkter

I det här kapitlet förklarar jag två viktiga begrepp i min undersökning: *textbegrepp* och *nordisk mytologi*. Textbegreppet är vitt och mitt valda material är inte så traditionell text. Med hjälp av att betrakta och definiera textbegreppet motiverar jag varför film är ett relevant material för en vetenskaplig undersökning. Efter det redogör jag för vad mytologi betyder, vad den nordiska mytologin handlar om och vad är skillnaden mellan olika namn för den här mytologin. Jag motiverar också mitt val att använda namnet den nordiska mytologin i min undersökning.

4.1 Det vidare textbegreppet

Det finns ingen entydig definition för vad en text är. I vardagliga sammanhang menas med ordet *text* oftast ord på ett papper. I vetenskapliga sammanhang blir begreppet mer komplicerat och svaren på frågan varierar. Från språkets perspektiv kan man se text som ett medel att använda språk. Text kan avses som meningsfull yttrande som man kan svara till eller som fenomen med en avsikt. Ordet text kommer från det latinska ordet *textum*, 'vävnad'. Enligt Englund (1993:132, refererad i Svensson och Karlsson 2012: 7) på perspektiv av ordets ursprung är text en helhet där olika delar som innehåller information med meningsbärande relationer fogas samman i en meningsskapande aktivitet med hjälp av språkliga strukturer. (Svensson & Karlsson, 2012.) Svensson och Karlsson (2012) har delat textbegreppet grovt i två uppfattningar. Den stränga uppfattningen är att "en text är ett skrivet eller tryckt yttrande med tydligt markerad kohesion" (Svensson & Karlsson, 2012: 11). Den mer öppna uppfattningen är att "texter är allting som på något sätt utnyttjas i kommunikation mellan människor" (Svensson & Karlsson, 2012: 11).

Varför är film ett relevant material för en vetenskaplig undersökning? Kemlo (2009) har betraktat film som text från det multimodala perspektivet och konstaterar i kapitel *Film and/as text: a multimodal perspective* i sin elektroniska publikation att diskursiva teorier ger oss en ram och terminologi för att kommentera likheter mellan text och film relevant. I avsnitt *From fidelity to intertextuality* berättar han att kritiken över adaptation föreslår att adaptationer betraktas som en form av intertextualitet. Det intertextuella perspektivet inbegriper koncepten för film som text. I avsnitt *A discursive approach* skriver Kemlo att om man anser filmer vara diskurshandlingar måste man betrakta dem som textobjekt på ett mer omfattande semiotiskt

perspektiv. Film har en kombinerad natur och själv utgör en text. Kemlo själv vill beteckna filmer som multimodala texter. (Kemlo, 2009.) Film kan ha text i en visuell form som bild, i en hörbar form som tal, musik eller andra ljudeffekter och i en skriftlig form som undertexter eller skrift i bilden, till exempel på gatan i bakgrund. Eftersom film kan betraktas som text är det grundat att jämföra filmer med ett litterärt verk.

4.2 Den nordiska mytologin

Begreppet mytologi kan syfta antingen på en samlad helhet av myter av något folk eller från något område eller forskningen av myternas ursprung och funktion (Honkala, 2000: 157). Här koncentrerar jag mig på den förstnämnda definitionen: en samlad helhet av myter. Innan myterna har samlats in och kanske också skrivits ned har de spridits muntligt som enskilda berättelser. En myt är en berättelse som förklarar något fenomen som väcker frågor hos människor, såsom världens skapelse, kaos, kosmos, ondska och död. Avsikten med myterna är att förklara och motivera existens och dess ursprung. De vägleder människoliv genom att ge moraliska normer. Emellertid finns det också myter som har bara en underhållande funktion. En myt är inte samma sak som en historia som handlar om människorna och händelserna i närhistorien eller en saga som inte är trovärdig. I myterna är huvudkaraktärer övernaturliga figurer, gudar och hjältar. I myterna är världsbilden beständig och händelserna anses vara verkliga oavsett övernaturliga figurerna. Riter har ansetts viktiga för när myterna berättas och hur de sprids. Fast myterna handlar oftast om händelserna på urtiden har man skapat myterna också i dag. Till exempel Marilyn Monroe och prinsessan Diana har fått mytiska drag. (Honkala, 2000.)

Det forntida skandinaviska folket hörde till det germanska folket (Honkala, 2000: 189). De viktigaste källor för deras religion (för mytologin) är *den (yngre) prosaiska Eddan* skriven av Snorre Sturlasson omkring 1220, *den (äldre) poetiska Eddan* och verket *Germania* skrivet av Cornelius Tacitus omkring år 98 (Honkala, 2000: 57, 189). Man är osäker på ursprunget av *den poetiska Eddan* men de flesta myter är från vikingatiden fast ålder av mytologin har delat åsikter. Det är också oklart vem som har börjat skriva dikterna i *Eddan* ursprungligen och om de har kommit från Norge, Island eller från båda länderna. (Ström, 1985: 3.) Mer om *Snorres Edda* finns i avsnitt 2.3.2 vid redogörelsen av materialet.

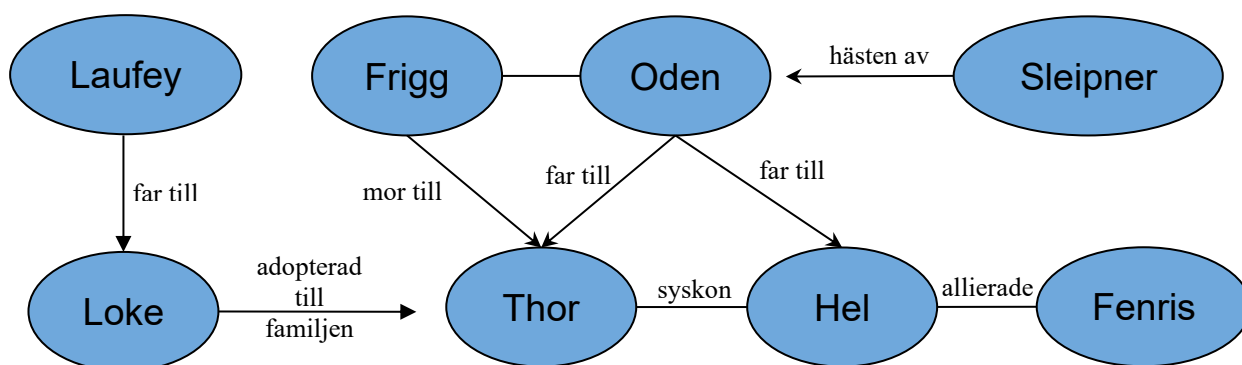
Religionen av det germanska folket är framför allt riktad mot blidkandet av naturkrafter. I hög grad respekterade folket också de döda själar. De trodde att i strid fallna hjältar kom i Valhall. I den nordiska mytologin uppstår världen från kroppen av jätten Ymer som bröderna Oden, Vile och Ve har dödat. (Honkala, 2000: 189.) Det finns nio världar omkring världsträdet Yggdrasil. Gudarna bor i Asgård, deras fiender, jättar bor i Jotunheim och människor bor i Midgård. (Egerkrans, 2017.) Under Midgård ligger Nifelheim där styr gudinnan Hel. Mytologin berättar historier från världens uppkomst till gudarnas undergång Ragnarök. Efter Ragnarök uppkommer världen på nytt och från de döda uppstånden Balder leder den nya släkten av gudarna. Den högsta av alla gudar är Oden, beskyddaren för krigare. Den viktigaste guden efter Oden är Tor som åstadkommer åskan har hammaren Mjölner som sitt vapen. Andra centrala asagudar är Odens hustru och äktenskapets och kärlekens gudinna Frigg, deras son Balder, krigsguden Tyr, Bifrosts beskyddaren Heimdal och Loke. De ovannämnda gudarna är asar men det finns också en annan släkt av gudarna i den nordiska mytologin nämligen vaner. (Honkala, 2000: 189–190.) Till vaner hör havsguden Njord, hans hustru Skade (som är dotter till en jätte), kärlekens och fruktbarhetens gudinna Freja och vädrets, fruktbarhetens förmögenhets och lyckans gud Frej (Honkala, 2000: 77, 190, 209). Några myter från den nordiska mytologin kommer kort fram i avsnitt 3.1, 5.1.1, 5.1.2, 5.2.1, 5.2.2 och 5.3.

Den nordiska mytologin är en av de mest välkända och omfattande mytologierna bland den grekiska, romerska, germanska och hinduiska mytologin (Honkala, 2000: 157). I olika källor för den nordiska mytologin (såsom mina källor Egerkrans, 2017; Honkala, 2000; Sturlasson, 2015 och Sørensen 1998) verkar olika detaljer variera fast skribenter har berättat om de mest centrala myterna i mytologin. Det påverkar hurdan uppfattning om mytologin läsaren får. Den norska Sophus Bugge (1833–1907) försökte bevisa att de fornnordiska myterna ursprungligen var legender från Bibeln vilket skulle ha kunnat visa att alla myter ursprungligen är samma berättelser som har utvecklats när de har spridit sig (Honkala, 2000: 163). När jag läste litteratur stötte jag på olika namn för den här mytologin: skandinavisk, fornskandinavisk, nordisk, fornnordisk och germansk. Det finns skillnader till exempel mellan namn på gudarna beroende av vilken variation av mytologin man talar om. I den västgermanska mytologin heter Tor Donar och Oden Wodan (Honkala, 2000: 189–190). I min undersökning har jag valt att använda namnet nordisk mytologi på basis av att Finländsk tesaurs- och ontologiservice föredrar den termen (Finto, 2020).

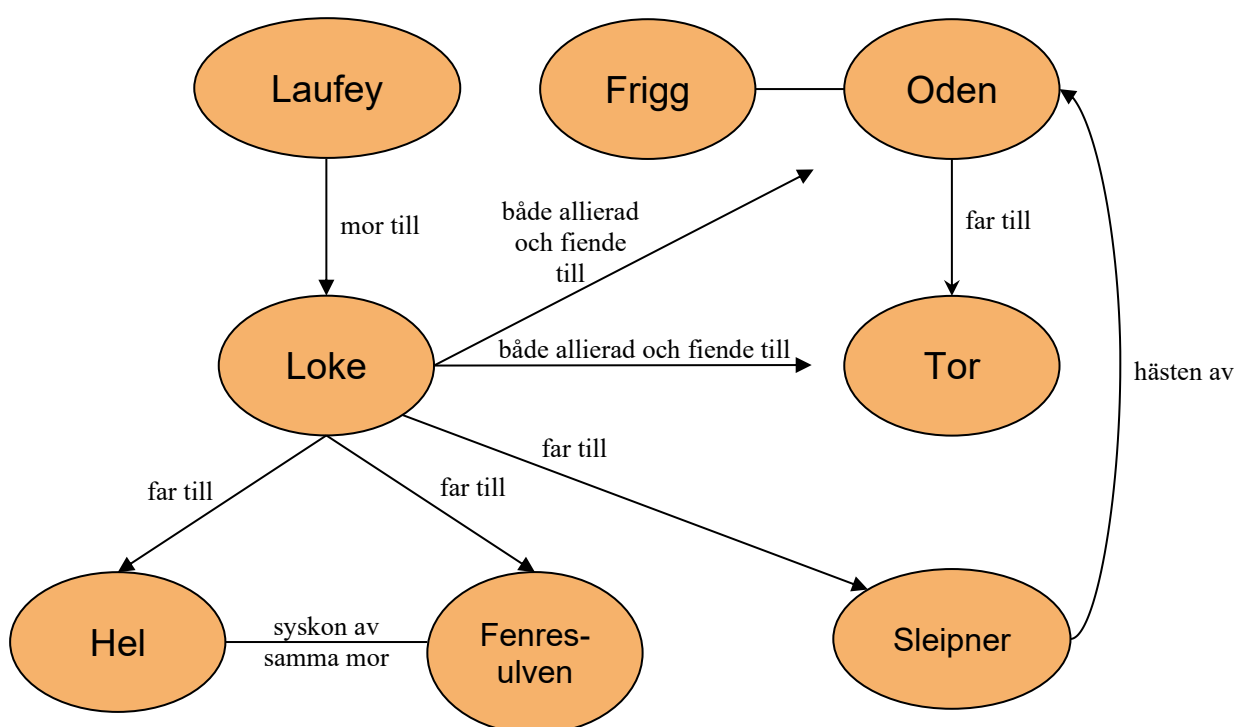
5 Analys och resultat

I det här kapitlet presenterar jag mina resultat av analysen. Jag betraktar hurdana familjeförhållanden Loke har till gudarna Thor, Oden, Frigg och Hel, frostjätten Laufey, vargen Fenris och hästen Sleipner i *Thor*-filmtrilogin. Jag har grupperat Lokes förhållanden till föräldrar, syskon och barn. Efter jag har presenterat Lokes familjeförhållanden i filmerna reflekterar jag resultat över *Snorres Edda*, hur presentationen av Lokes familjeförhållanden i filmerna skiljer sig från presentationen av Lokes familjeförhållanden i den nordiska mytologin.

För att illustrera analysens resultat har jag skapat två figurer som finns nedan. Den blåa figuren illustrerar hurdan presentation av Lokes familjeförhållanden *Thor*-filmtrilogin har skapat och den orange figuren illustrerar hurdana Lokes familjeförhållanden är i *Snorres Edda*. I figureerna finns bara de mytologiska figureerna från filmerna och mytologin som har varit med i den här undersökningen. Framställning av andra familjemedlemmar har utelämnats i figureerna eftersom den är för bred inom undersökningens ram och inte är relevant för perspektivet av den här undersökningen.

Figur 1 Lokes familjeförhållanden i *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios

Figur 2 Lokes familjeförhållanden i den nordiska mytologin enligt *Snorres Edda*

5.1 Lokes föräldrar

I *Thor*-trilogin har Loke tre föräldrar på grund av adoptionen. Hans föräldrar genom adoptionen är allfadern Oden och gudinnan Frigg. Hans riktiga far är frostjätten Laufey som är fienden till asagudarna. Filmerna presenterar inte vem som är Lokes riktiga mor. Nedanför betraktar jag närmare vad är Lokes familjeförhållande till Oden, Frigg och Laufey.

5.1.1 Lokes familjeförhållande till Oden

Filmtrilogin börjar med att Oden berättar för Loke och Thor, som ännu är unga barn, om det förflutna och striden mot frostjättar, gudarnas fiender. Oden konstaterar att både Thor och Loke är födda konungar vilket är sant. I det här skedet är Loke ännu av den uppfattningen att han är en del av Odens biologiska familj. Innan Loke får veta sanningen om sitt ursprung kallar han Oden för far, en gång också för Oden. Under färden till Jotunheim, där frostjättarna bor, upptäcker Loke att hans hud kan förvandlas till blå. I Asgård frågar Loke efter sanningen från Oden. Först säger Oden att Loke är hans son men efter Lokes begäran om förklaring berättar Oden att han hittade Loke som spädbarn i Jotunheim efter striden. Enligt honom var Loke, ett ovanligt litet jättespädbarn, lämnad ensam för att dö. Han tog Loke med sig i Asgård och adopterad till sin familj. Loke vill veta vad Odens riktiga avsikt var. Oden säger att han har velat skydda sin son fast Loke var först en pjäs för att sluta fred mellan asagudar och frostjättar. Loke frågar upprört om han inte betyder någonting mer än en stulen relik. Loke hinner inte höra Odens svar eftersom Oden klappar ihop och somnar till Odensömn.

I filmerna är Loke således Odens adoptivson som Oden har uppfostrat med sin hustru Frigg. Efter att han har fått höra sanningen om sitt ursprung kallar Loke Oden både för far (sex gånger under den första filmen) och för Oden (tre gånger under den första, fyra gånger under den andra och en gång under den tredje filmen) samt för Allfader (en gång under den första filmen). För Frigg konstaterar han även att Oden inte är hans far. Medan Loke diskuterar med Oden vid ett skede kallar han Thor för Odens son och möjligen på det sättet framhäver att han själv inte är Odens son liksom Thor är. Dock kallar Loke sig själv i slutet av den första filmen för Odens son och tilltalar Oden som far. För Thor motiverar Loke förstöring av frostjättarna genom att säga att han ville bevisa sitt värde som son till Oden. Oden kallar Loke mest för Loke, också en gång för fånge då han konstaterar också att Lokes arvsrätt var att dö. Men före sin död kallar Oden både Thor och Loke för sina söner vilket Loke reagerar på genom att titta på Oden och se både överraskad och kanske också rörd ut. Oden konstaterar också att han älskar båda sina söner. Loke verkar vara ledsen Odens död.

Låt oss granska kort också hur de andra figurerna i filmerna har talat om Lokes familjeförhållande till Oden. Frigg talar om Oden som Lokes far. Då Hel möter Loke för första gången konstaterar hon att han låter som Oden. Det här konstaterandet påpekar att fast Loke inte är Odens biologiska son har han bott och levt med Oden under hela sitt liv att han har något gemensamt med Oden. Då Thor letar efter Oden i den tredje filmen konstaterar han för en annan

figur att han och Loke letar efter sin far i stället för deras far vilket kan vara ett medvetet val att Loke inte är en del av Odens biologiska familj. När det gäller figurerna utanför familjen kallar ingen Loke för Odens son så som de kallar för Thor.

Som högsta och äldsta asgud råder Oden över allting och som Allfader är Oden far till alla gudar (Sturlasson, 2015: 49). I Snorres Edda sägs det inte direkt att Loke och Oden har ett familjeförhållande till varandra men det finns några ställen som väcker frågor och kunde ge ett tecken på Lokes och Odens släktskap. Enligt Snorres Edda är en av Lokes bröder Helblinde och namnet Helblinde är ett namn för Oden (Sturlasson, 2015: 50, 56, 115, 287). I namnregistret i slutat av materialet står Helblinde två gånger: vid den första gången syftar man på Oden och vid den andra på Lokes bror. Också sidnumren vid båda anteckningar är olika. (Sturlasson, 2015: 287.) Således finns det två skilda figurer kallade Helblinde åtminstone i Snorres skildring av den nordiska mytologin och Loke och Oden inte är släktingar. Emellertid finns det andra ställen som väcker frågan om Lokes och Odens förhållanden. I Snorres Edda finns det en figur som heter Ale och som är Odens son (Sturlasson, 2015: 281). I Snorres Edda står det också att man kan kalla Loke för Ales släkting och farbror (Sturlasson, 2015: 115). Om Oden är Ales far och Loke är Ales farbror kan man dra slutledning om att Loke och Oden är bröder för varandra. Sidnumren i namnregistret vid Ale som Odens son stöder den här teorin (Sturlasson, 2015: 281). I sin studie har Rooth (1961: 244) kommit till en slutsats att Loke som Odens fosterbror kan vara autentiskt för den fornnordiska Loke-figuren. Ytterligare finns det en as som heter Vale och som sägs vara en son till Oden men också är nämnd som Lokes son ibland (Sturlasson, 2015: 56, 84, 115, 296). Det väcker en fråga varför Vale har nämnd som både Odens och Lokes son och om det har någonting med Lokes och Odens förhållande att göra.

Benämningar som syftar på Loke vid Odens omnämnande, utöver hans namn, är sällskap, bänkvän och "korpasens [Odens] vän" samt fiende, klandrare och förledare som benämningar gällande Lokes förhållande till gudarna generellt (Sturlasson, 2015: 115, 128). Loke har gett råd, gudarna har lyssnat på honom och han har varit med på deras färder men slutligen blir han gudarnas fiende och bunden i en grotta tills Ragnarök, gudarnas undergång (Sturlasson, 2015). Således skulle man kunna säga att Loke inte har ett varmt förhållande till andra gudar, inklusive förhållandet till Oden. I princip krigar Loke och hans avkomlingar mot Oden och andra gudar under Ragnarök (Sturlasson, 2015: 86).

Att jämföra presentationen av Lokes familjeförhållande till Oden i filmerna med den i den nordiska mytologin är svårt eftersom jag är osäker vad Lokes och Odens förhållande egentligen

är i mytologin. Men eftersom jag inte ha anledning att tro att Loke skulle vara Odens son i mytologin på basis av presentationen av Snorres Edda är presentationen av Lokes förhållande till Oden i filmerna således olik jämfört med Lokes förhållande till Oden i den nordiska mytologin.

5.1.2 Lokes familjeförhållande till Frigg

Eftersom Oden har adopterat Loke till sin familj och Frigg är hans hustru är Frigg således Lokes mor genom adoptionen i filmerna. Då Loke och Frigg sitter vid Odens bädd, när den sover Odensömn i den första filmen, diskuterar de om Lokes ursprung. Frigg förklarar att hon och Oden inte ville att Loke skulle känna sig annorlunda från de andra och därför höll Lokes ursprung som hemlighet. Frigg konstaterar att Loke är son till henne och en del av hennes, Odens och Thors familj. Hon kallar Oden för Lokes far och Thor för Lokes bror. I den tredje filmen konstaterar också Oden att Frigg är både Thors och Lokes mor.

Frigg behandlar alltid Loke som familjemedlem. Hon tilltalar Loke antingen med hans namn eller med släktskapsordet son. I den andra filmen, efter gudarna har upptäckt att Loke fortfarande lever och har attackerat New York i Midgård och därmed har blivit Odens fånge, får Loke tacka Frigg för att han inte avtjänat ett dödsstraff. Annars hade Oden dödat Loke. Frigg är den enda som är i kontakt med Loke fast han är i fängelset. Senare i samma film, efter Friggs död konstaterar Thor för Loke att Frigg litade på Loke.

Loke tilltalar Frigg mest med släktskapsordet mor. Det finns ett tillfälle under den andra filmen då Loke gör det medvetet att Frigg inte är hans mor. Frigg talar om Oden som Lokes far. Loke blir upprörd över det och skriker att Oden inte är hans far. Frigg frågar om hon inte är hans mor. Loke konstaterar sorgligt att det är hon inte. Efter Friggs död blir Loke så bedrövad och nedbruten att han slå sönder möbler och skadar sig själv. Lokes förhållande till Frigg verkar vara det käraste som han har i filmerna. Jag tycker att att väktaren kommer till Loke i fängelset att berätta om Friggs död visar att Loke är en del av Odens hov och deras familj. Varför skulle de annars informera honom om döden? Det finns också ett tillfälle då Loke talar om Frigg med hennes namn, i stället för släktskapsordet, men det är sannolikt att valet av användningen av Friggs namn var en del av att Loke försökte missleda filmens fiender tillsammans med Thor.

I den nordiska mytologin är Frigg Odens hustru och den högsta asynjan⁹ (Sturlasson, 2015: 49, 60). Snorres Edda visar inget familjeförhållande mellan Loke och Frigg. Som konstaterat i avsnitt 5.1.1. vid redovisning av Lokes familjeförhållande till Oden har Loke inte alltid ett varmt förhållande till andra gudar, inklusive Frigg, i den nordiska mytologin. Till exempel lurade Loke Frigg att berätta om det finns en enda sak som kan skada guden Balder och resulterar i att döda Balder, Odens och Friggs son, genom den blinde guden Höder (Sturlasson, 2015: 80, 112).

5.1.3 Lokes familjeförhållande till Laufey

Frostjättarna, som är fiender till asagudar, bor i en iskall värld Jotunheim. Laufey är jotunernas kung som uppträder bara i den första filmen *Thor*. Innan Oden hade berättat om det förflutna och striden mot frostjättarna visste Loke inte om frostjättarna fortfarande existerade. Då Loke har kommit till vuxenåldern och har upptäckt att hans hud kan förvandlas till blå får han höra från Oden att han är Laufeyns son.

Efter att Oden har fallit i Odensömn besöker Loke Jotunheim för att ingå ett avtal med Laufey. Först vill Laufey döda Loke men sedan inser han att det var Loke som hjälpte frostjättarna bryta sig in i Asgård tidigare. Loke lovar att Laufey får tillbaka sitt skrin, källan till jättarnas krafter, som ligger i Odens vapenvalv om frostjättarna dödar Oden. Loke vägleder frostjättarna till Asgård och låter Laufey gå till Oden som sover Odensömn vid den tiden. Då Laufey håller på att döda Oden attackerar Loke honom. Innan Loke dödar Laufey konstaterar han att Laufey dödas av Odens son. Vid inget skede säger Loke att han är Laufeyns son eller presenterar sig som Laufeyns son. Kanske identifierar han sig inte som Laufeyns son. Loke talar om Laufey med hans namn, inte med släktskapsord. Det finns dock ett par tillfällen då Loke hänvisar till sitt ursprung. De gånger då Loke konstaterar att han är från början av jättesläkt händer under den andra filmen då han a) konstaterar för Oden att hans arvsrätt är att ha en tron, b) konstaterar för Frigg att han är född konung och c) presenterar sig till filmens fiende Malekith och konstaterar att han kommer från Jotunheim. Men i de här fallen uttrycker han inte direkt att han är Laufeyns son. Ytterligare ville Loke döda hela arten av frostjättarna och Jotunheim i den första filmen.

I filmerna förblir det oklart om Laufey vet att Loke är hans son. Då Loke besöker Jotunheim med Thor och deras vänner konstaterar Laufey att han vet vem de är och kallar dem alla för

⁹ Asynjor är makor eller systrar till asarna (Honkala, 2000: 9). På basis av det jag har läst i *Snorres Edda* skulle jag sig att asynja är benämning på kvinnliga gudar medan med as syftar man framför allt på manliga gudar.

asar. Menar Laufey bara att han vet att besökare kommer från Asgård och från Odens hov, eller att han också vet vem Loke är ursprungligen? Enligt Oden var Loke lämnad för att dö när han var spädbarn, möjligen på grund av Lokes ovanligt lilla mått. Filmen berättar inte Lokes historia från frostjättarnas, eller närmare sagt från Laufeyns synvinkel, om det verkligen är så som Oden berättar, om Loke blev efterlämnad med avsikt eller om det var ett misstag.

I den nordiska mytologin är Laufey (alias Nal) faktiskt Lokes mor, inte far (Sturlasson, 2015: 56). Föräldraskap har således inte ändrats i filmerna fast Laufeyns kön har. Varför Laufeyns kön har ändrats är en intressant fråga som skulle kräva mer utforskning. I mytologin är Lokes far däremot jätten Farbaute (Sturlasson, 2015: 56).

5.2 Lokes syskon

Den första filmen *Thor* introducerar åskguden Thor och Loke som bröder till varandra genom adoption. Som det står i avsnitt 5.1 adopterade Oden Loke och tog honom att bo hos asagudar. I den tredje filmen avslöjar Oden att Thor och Loke har en syster. Hon är Odens förstfödda, dödsgudinnan Hel. Härnäst betraktar jag Lokes familjeförhållanden till gudarna Thor och Hel.

5.2.1 Lokes familjeförhållande till Thor

Det mest centrala förhållandet under hela filmtrilogin är förhållandet mellan Loke och Thor. Eftersom Thor är Odens och Friggs son och Oden och Frigg är Lokes adoptivföräldrar är Thor Lokes adoptivbror i filmerna. Loke är med i familjeporträttet i taket i tronsalen och är placerad på samma nivå som Thor, nedanför Oden och Frigg. Då Thor tror i den första filmen att Loke har dött konstaterar Sif, Thors vän, för Frigg att Thor sörjer över sin bror. I den sista filmen efter Lokes två låtsasdöd berättar Thor för Loke att han har sörjt över honom. Det gör ju familjemedlemmar. Då Thor föreslår Loke att de borde diskutera saker konstaterar Loke att kommunikation aldrig har varit en grej inom deras familj, vilket betyder att i alla fall upplever han i någon mån att vara samma familj med Thor oavsett hans ursprung, fast Loke konstaterar också att han och Thor kan likaväl vara främlingar, två prinsar hamnade isär. I den andra filmen konstaterar Loke att Frigg inte vore överraskad om att han och Thor bråkar hela tiden med varandra, vilket tycker jag bekräftar att det finns något slags broderskap mellan Loke och Thor i filmerna.

En gång i den första filmen konstaterar Loke att Thor inte är hans bror. Loke och Thor tilltalar varandra med både namnet och släktskapsordet bror. I den första filmen kallar Loke Thor med namnet åtta gånger och för bror sju gånger. Thor tilltalar Loke med hans namn fem gånger och med släktskapsordet sju gånger. I den andra filmen kallar Loke Thor båda med namnet och släktskapsordet tre gånger. Thor tilltalar Loke med hans namn nio gånger och bara en gång kallar han honom för bror. I den tredje filmen kallar Loke Thor endast för bror fyra gånger. Thor tilltalar Loke med hans namn elva gånger och med släktskapsordet åtta gånger. Användningen av släktskapsordet har således inte fallit ur bruk fast Lokes ursprung har blivit avslöjat. Om man tänker på resultat av Khalis analys, som är presenterad i avsnitt 3.2, är det sannolikt att Lokes användning av släktskapsord är manipulerande eller noggrant valda vid särskilda situationer också i övriga scener än vilka Khalil har analyserat i den första filmen och i de två andra filmer. Till exempel kallar Loke Thor för bror i slutet av den första filmen då han håller på att falla ner i rymden men i verkligheten lurar Thor att hjälpa honom för att han kan sedan attackera Thor, och i den tredje filmen genast efter Odens död.

Först i den tredje filmen används prefix före släktskapsordet då det handlar om Lokes familjeförhållanden. Doktorn Strange är den första som säger att Loke är Thors adoptivbror. Lite senare då Thor och Loke har hamnat på samma planet men vid olika tidpunkter och de förklarar sitt förhållande till varandra för planetens ledare, konstaterar Loke först att han inte känner till Thor. Då Thor konstaterar att Loke är hans bror tillägger Loke att han är Thors adoptivbror.

I den nordiska mytologin är Tor den främste av asarna efter Oden (Sturlasson, 2015: 51). I Snorres Edda sägs det ingenting om Lokes och Tors familjeförhållande. Således skiljer presentationen av Lokes familjeförhållande till Thor i filmerna sig från Lokes förhållande till Tor i mytologin. Benämningar som syftar på Loke vid Tors omnämnande, utöver hans namn, är färdkamrat, följeslagare, opålitlige sinnesprövare och Tors vän (Sturlasson, 2015: 70, 122, 129). Då man har syftat på Tor står det också "Lokes dådvillige svåroghetslösare" (Sturlasson, 2015: 123). I sin studie har Rooth (1961: 244) kommit till en slutsats att Loke som tjänare av ås kan vara autentiskt för den fornnordiska Loke-figuren. Som konstaterat i avsnitt 5.1.1. vid redovisning av Lokes familjeförhållande till Oden har Loke inte ett varmt förhållande till andra gudar i den nordiska mytologin, inklusive förhållandet till Tor. Till exempel efter Loke hade klippt av Sivs hår var Tor redo att slå sönder Lokes varje ben (Sturlasson, 2015: 140).

5.2.2 Lokes familjeförhållande till Hel

Dödsgudinnan Hel, som framträder först i den tredje filmen *Thor: Ragnarok*, är Odens förstfödda. Loke (samt Thor) får veta om Hel från Oden för första gången en stund innan Oden dör. Oden använder uttrycket “er syster“ vilket syftar på att Hel är också Lokes syster fast han har blivit adopterad i familjen. Loke konstaterar också själv att Hel är hans och Thors syster, “vår syster“, då de två diskuterar med varandra. Då Hel har kommit till Asgård och presenterar sig själv för folket konstaterar hon att fadern och prinsarna är döda. Med ordet far hänvisar Hel till Oden och med ordet prinsar till Thor och Loke. Valet av ordet prinsar i stället för bröder är intressant. Då Hel och Thor kämpar med varandra tilltalar Hel Thor med släktskapsordet bror. I filmen finns det ingen scen där Loke och Hel är på tu man hand eller där Hel tilltalar Loke med släktskapsordet bror. Det förblir oklart om Hel är medveten att Loke har blivit adopterad till familjen eller inte. Mer behandlas Lokes och Hels familjeförhållande inte under filmen. De är fiender till varandra redan från början och till slut besegrar Loke Hel tillsammans med Thor och de andra som har hjälpt i striden. I filmtrilogin är Hel alltså Lokes adoptivsyster.

Filmen presenterar ett annat familjeförhållande än hurdant Lokes familjeförhållande till Hel är i mytologin. I den nordiska mytologin är Hel barn till Loke och jättinnan Angrboda (Sturlasson, 2015: 57). Under Ragnarök följs Loke av Hels män (Sturlasson, 2015: 85). Det är svårt att inte upptäcka i filmen *Thor: Ragnarok* att Hel har på sig svartgröna kläder liksom Loke gör till största delen av filmtrilogin. Då Hel strider slåss hon med svärd och kniv. Det typiska vapnet för Loke i filmerna är också något slags kniv. De här likheterna väcker en fråga om filmens skapare har gjort medvetna beslut gällande Lokes och Hels överensstämmande utseende och kampstil om de här likheterna skulle hänсыfta till deras familjeförhållande i den nordiska mytologin.

5.3 Lokes barn

I *Thor*-filmtrilogin har Loke egentligen inga barn. Figurer som är Lokes barn i den nordiska mytologin presenteras med ett olikt förhållande till Loke i filmerna. De figurerna är dödsgudinnan Hel och hennes allierade varg Fenris samt Odens häst Sleipner. Hel har jag grupperat till syskon eftersom hon presenteras som Lokes syster genom adoption i filmen *Thor: Ragnarok* fast hon är Lokes dotter i den nordiska mytologin. Lokes familjeförhållande till Hel är presenterat närmare i avsnitt 5.2.2 ovan.

Loke har egentligen ingen interaktion med varken vargen Fenris eller hästen Sleipner i filmtrilogin. Fenris introduceras först i den tredje filmen. Fenris ligger begravd under asagudarnas palats innan Hel väcker liv honom. I filmen presenteras Fenris som allierad med dödsgudinnan Hel, såsom Hels gigantiska hund eller riddjur som inte har något familjeförhållande till Loke. I den nordiska mytologin är Fenresulven ett av de tre barn som Loke har med jättinnan Angrboda. Det var dock andra asar, huvudsakligen asen Tyr, som födde upp Fenresulven innan de beslöt att binda honom. Eftersom Hel är också Lokes (och Angrbodas) barn är hon Fenresulvens syskon (Sturlasson, 2015: 56–59.) I filmen kallar Hel Fenris för sin älskling. Skulle Hels och Fenris nära förhållande med varandra i filmen hänsyfta till deras syskonskap, och därmed också förhållandet till Loke, i den nordiska mytologin?

Hästen Sleipner uppträder bara ett fåtal gånger i filmtrilogin: då Oden rider den till Jotunheim i den första filmen och i målningar som berättar om Odens och Hels erövringar i den tredje filmen. Filmerna berättar varken om Sleipners ursprung eller familjeförhållanden men liksom i den nordiska mytologin är den åttafotade Sleipner Odens häst (Sturlasson, 2015: 45). Enligt mytologin är hästen dock Lokes barn. En gång lovade en hantverkare att bygga en borg för asarna och ville ha Freja till hustru som lön. Asarna lovade gå med på hantverkarens krav ifall han byggde borgen färdigt på en vinter. Några dagar innan sommaren och med borgen nästan färdig började asarna bli oroliga över att hantverkaren kommer att ta Freja med sig. De hotade Loke att göra någonting åt saken. Loke förvandlade sig till sto och försenade hantverkarens arbete genom att förföra hans häst Svadilfare. Borgen blev inte färdig, hantverkaren avslöjades vara en jätte som Tor dödade efteråt och Loke födde ett åttafotade föl. (Sturlasson, 2015: 67–68.)

6 Sammanfattande diskussion

Målet med min undersökning var att ta reda på hurdan presentation *Thor*-filmtrilogin av Marvel Studios ger oss av Lokes familjeförhållande till figurerna Thor, Oden, Frigg, Laufey, Hel, Fenris och Sleipner. Med hjälp av innehållsanalys analyserade jag filmerna *Thor*, *Thor: the Dark World* och *Thor: Ragnarok* av Marvel Studios. Jag ville också betrakta hur presentationen av Lokes familjeförhållanden i filmerna skiljer sig från Lokes familjeförhållanden i den nordiska mytologin. Således reflekterade jag över Lokes familjeförhållanden i *Thor*-filmerna med presentationen av Lokes familjeförhållanden i *Snorres Edda*.

Presentationen av Lokes familjeförhållanden i *Thor*-filmtrilogin skiljer sig från presentationen i *Snorres Edda*. Det som är gemensamt med Lokes familjeförhållanden till andra figurerna mellan filmerna och den nordiska mytologin är att en av Lokes biologiska förälder är Laufey fast Laufeyns kön har ändrats från kvinna till man i filmerna jämfört med mytologin. Det är också gemensamt att Loke bor hos gudarna och färdas med dem i olika resor fast hen inte är släkt med gudarna. I filmerna har Oden adopterat Loke till sin familj vilken hör hustrun Frigg och sonen Thor till. Enligt *Snorres Edda* har Loke inget familjeförhållande med Frigg och Tor men Lokes och Odens släktskap består oklar i den nordiska mytologin. Filmerna presenterar gudinnan Hel som Lokes adoptivsyster men i mytologin är hon ett av Lokes barn. Också Fenresulven och hästen Sleipner är Lokes barn i mytologin men i filmerna presenteras det dock inga familjeförhållanden mellan dem.

Valet av materialet kan påverka presentationen av Lokes familjeförhållanden. Eftersom filmerna är en del av ett större filmiskt universum ska handlingarna och figurernas bakgrundshistorier i *Thor*-filmerna också passa ihop med andra Marvel-filmer. Det mest utmanande med analysen var att kartlägga Tor och Oden i figuren om Lokes familjeförhållanden i den nordiska mytologin eftersom de här två figurerna har flera olika namn i mytologin. På grund av begränsad tid kunde jag inte läsa hela *Snorres Edda* för att bättre redogöra för vad som är förhållandet mellan Tor och Oden. Dessutom var varken Tor eller Oden studieobjekten eller deras familjeförhållande till varandra huvudmålet i den här undersökningen utan Lokes familjeförhållanden utifrån hans perspektiv.

Loke som studieobjekt är intressant och komplicerad. Vid Jyväskylä universitet har ingen forskat i Loke förut vilket betyder att min undersökning om Loke blir den första och är därmed också en viktig undersökning. Den här undersökningen är viktig också därför att den har

granskat hurdan bild dagens underhållningsindustri ger av figuren Loke och samtidigt också av den nordiska mytologin.

Det finns gott om olika detaljer från den nordiska mytologin som man kan betrakta i *Thor*-filmerna. Man skulle kunna forska vidare i presentationen av Lokes förhållanden och betrakta om Loke är allierad med de andra figurerna eller om han är fiende i *Thor*-filmer av Marvel Studios. Ett centralt förhållande som inte är med i den här undersökningen är Lokes förhållande till Heimdall som är Lokes trätofiende i den nordiska mytologin och som Loke kämpar med under Ragnarök (Sturlasson, 2015: 86, 115). Man skulle också kunna forska i själva figuren Loke i *Thor*-filmer av Marvel Studios jämfört med i den nordiska mytologin. Förutom Lokes förhållanden till andra figurerna skulle man kunna forska i hur Loke ser ut, hurdana egenskaper han har, hurdan hans personlighet är och vad hans roll är i olika händelser. Förutom Loke skulle man också kunna forska i hurdan presentation av den nordiska mytologin *Thor*-filmerna bildar. Förutom de ovan nämnda figurerna visar filmerna en kort glimt av andra figurerna såsom Odens far Bor och en korp som förmedlar Oden vad den har sett och hört runtom i världen. Man skulle kunna forska i vilka miljöer, händelser, föremål och kulturella vanor från den nordiska mytologin *Thor*-filmerna presenterar. I den första filmen av trilogin firar gudar vunna strider genom att dricka och äta väl och Thor berättar om världsträdet Yggdrasil och dess nio världar såsom Midgård, Asgård och Svartalfheim. Den tredje filmen handlar om gudarnas och Asgårds undergång Ragnarök och genom filmtrilogin har Thor sin dyrgrip, hammaren Mjölner.

Litteratur

Björkvall, A. 2012. Text- och resursorientering inom multimodalitetsforskningen: En teoretisk diskussion om förklaringsvärden. I: Karlsson, A. & Svensson, J. (red.): *Språk och stil - tidskrift för svensk språkforskning, tema Text*. 22:1. 135–136.

Den poetiska Eddan. 1993. Stockholm: Forum. 2., omarb. uppl. (övers. Collinder, B.)
<https://litteraturbanken.se/f%C3%B6rfattare/Anonym/titlar/DenPoetiskaEddan/sida/I/faksimil>
(Hämtad: 9.6.2021.)

Egerkrans, J. 2017. *Pohjoismaiset jumalolennot*. Helsinki: Minerva.

Finto, 2020. *Nordisk mytologi*. <http://www.yso.fi/onto/yso/p20461> (Hämtad: 8.6.2021.)

Honkala, J. 2000. *Mytologian sanakirja*. Helsinki: WSOY. 57, 157–172, 189–190.

IMDb. 2019. *Thor*. https://www.imdb.com/title/tt0800369/?ref_=nv_sr_srs_g_3 (Hämtad: 20.3.2019.)

IMDb. 2019. *Thor: The Dark World*.
https://www.imdb.com/title/tt1981115/?ref_=nv_sr_srs_g_7 (Hämtad:20.3.2019.)

IMDb. 2019. *Thor: Ragnarok*. https://www.imdb.com/title/tt3501632/?ref_=nv_sr_srs_g_0
(Hämtad: 20.3.2019.)

Kemlo, J. 2009. Beyond our Control? A Systemic-Functional perspective on adaptation and Dangerous Liaisons. *TRANS*-. 8. <http://journals.openedition.org/trans/360> (Hämtad: 7.6.2021.)

Khalil, U. 2016. Critical Discourse Analysis of Artful and Political language of “Loki” in the Movie “Thor”. *The Discourse*. 2(2). 31–38.

Lindqvist, F. 2009. *Att Skriva Filmmanus – konsten och hantverket, en praktisk handbok*. Adastra media. https://www.attskrivafilmmanus.se/Utdrag/kapitel_07/#.XqR30WgzYdX. 124-125 (Hämtad: 25.4.2020.)

Marvel. 2019. *Thor*. <https://www.marvel.com/movies/thor> (Hämtad: 1.3.2019.)

Marvel. 2019. *Thor: The Dark World*. <https://www.marvel.com/movies/thor-the-dark-world>
(Hämtad: 1.3.2019.)

- Marvel. 2019. *Thor: Ragnarok*. <https://www.marvel.com/movies/thor-ragnarok> (Hämtad: 1.3.2019.)
- Marvel. 2020. *Loki*. On screen profile. <https://www.marvel.com/characters/loki/on-screen/profile> (Hämtad: 30.4.2020.)
- Marvel. 2020. *Loki*. On screen full report. <https://www.marvel.com/characters/loki/on-screen> (Hämtad: 30.4.2020.)
- Marvel. 2021. *Odin*. In comics full report. <https://www.marvel.com/characters/odin/in-comics> (Hämtad: 6.6.2021.)
- Rooth, A.B. 1961. *Loki in Scandinavian Mythology*. Lund: C.W.K. Gleerups Förlag.
- Rotten Tomatoes. 2019. *Thor*. <https://www.rottentomatoes.com/m/thor> (Hämtad: 20.3.2019.)
- Rotten Tomatoes. 2019. *Thor: The Dark World*. https://www.rottentomatoes.com/m/thor_the_dark_world (Hämtad: 20.3.2019.)
- Rotten Tomatoes. 2019. *Thor: Ragnarok*. https://www.rottentomatoes.com/m/thor_ragnarok_2017 (Hämtad: 20.3.2019.)
- Ström, F. 1985. *Nordisk hedendom. Tro och sed i förkristen tid*. [Stockholm]: Akademiförlaget. 3. uppl. 2–6, 146–148.
- Sturlasson, S. 2015. *Snorres Edda*. Gråbo: Bokförlaget Anthropos. (övers. Johansson, K.G. & Malm, M.) https://litteraturbanken.se/f/C3%B6rfattare/SturlassonS/titlar/SnorresEdda/sida/3/faksimil?how_search_work&s_query=lokasenna&s_lbworkid=lb18570912&s_mediatype=faksimil&s_word_form_only&hit_index=0 (Hämtad: 9.6.2021.)
- Svensson, J. & Karlsson, A. 2012. Inledning: text, textforskning och textteori. I: Karlsson, A. & Svensson, J. (red.): *Språk och stil - tidskrift för svensk språkforskning, tema Text*. 22:1. 5–11.
- Sørensen, V. 1998. *Ragnarök jumalten tuho*. Helsinki: Nemo. (övers. Siimes, M.)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (En reviderad upplaga, e-bok). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sekundärlitteratur

Englund, B. 1993. Motsatsernas förening eller medmänsklighet? Väv och meningstilldelning i två lärobokstexter. I: Selander, S. & Englund, B. (red.) *Konsten att informera och övertyga. En antologi om pedagogik, text och retorik*. Stockholm: HLS Förlag.